

Izhaja v Trstu vsak
= petek popoldne =
Uredništvo in upravnništvo
ulica Boschetto št. 5. II. nad.
= Telefon št. 1570 =

Delavski List

Posamezna številka
= 6 vin. =
Inserati po dogovoru.
Naročnina za celo leto
4.20 K., pol leta 2.10 K.,
četrt leta 1.05 K. - Ino-
zemstvo več poština.

Glasilo slovenskih socialistov na Primorskem.

Naši mestni gospodarji in tramvajska družba.

V tržaškem mestnem svetu sede zastopniki meščanstva. Sami zastopniki meščanstva. Ni čuda tedaj, ako je bilo in je še vse delo tržaškega mestnega sveta v prid meščanstvu. Za potrebe nižjega ljudstva imajo naši mestni očetje samo obljube in še te samo pred volitvami. Od časa do časa vržejo res kako mrvico v splošno korist. Toda take splošne koristi stanejo ljudstvo preveč drago. Po vsaki večji stvari, ki jo naredijo naši mestni očetje v splošno korist se čutijo tržaški prebivalci obremenjeni z novimi mestnimi davki, katerih največji del mora plačati že itak revno nižje ljudstvo, ki pa ima od takih splošnih koristi najmanj koristi, ker so še te narejene ne toliko v korist proletarijata kolikor v korist in komoditeto meščanstva.

Občinska politika naših mestnih očetov obstoji v podpiranju posameznih kapitalistov in raznih privatnih kapitalističnih podjetij. Naravno je, da se mestni svet v katerem sede zastopniki meščanstva, ne more brigati za municipalizacijo javnih podjetij kajti to bi bilo v nasprotju z interesi meščanskega kapitalizma. Od municipalizacije javnih podjetij, pa bi imelo nižje ljudstvo in prebivalstvo sploh dvojno korist. Prvič bi imela pri teh občina novih dohodkov, in bi se za tako svoto dohodkov lahko razbremenilo ljudstvo davkov. Drugič pa bi razpečevala občina pridelke ali kar si bodi takih podjetij po nižji ceni nego delajo to sedaj privatne družbe, katerih namen pri takih podjetjih ni koristiti prebivalstvu marveč izkoriščati ga v svoje kapitalistične svrhe.

Ne bomo naštevali sedaj vsega kar bi bilo nujno potrebno municipalizirati če je ne za drugo, pa vsaj da se prepričari raznim privatnim družbam in privatnikom odurno izkoriščanje ljudstva, ki ga vrše s svojimi podjetji. Za danes hočemo opozoriti naše čitatelje na pogodbo tržaške občine z tržaško tramvajsko družbo potom katere se je osleparilo tržaško občino, potemtakem tržaško prebivalstvo za milijone dohodkov.

Ta pogodba, potom katere je usuznena tržaška občina tramvajski družbi, obstoji že od leta 1876. V tem letu je tržaški mestni svet dovolil tramvajski družbi monopol za 35. let. Leta 1880 se je to pogodbo podaljšalo za drugih 15. let; leta 1898. za drugih 20. let. Tako bo trajal ali bi trajal monopol tržaške tramvajske družbe do leta 1948.

Ta pogodba pa je — bi se reklo — narejena kar nalašč, da se dokaže lahko-vernim kako da je mestnemu svetu nemogoče, če tudi bi hotel odvzeti monopol mestnih železnic tramvajski družbi in ga prevzel v lastno t. j. v občinsko režijo.

V tej pogodbi obstoji pa neka klavzula, preko katere so šli z zaprtimi očmi naši

mestni očetje vsaki krat, ko so obnovili pogodbo. Toda s tisto klavzulo je mogoče ostrašiti samo lahkovorne slepce nikakor pa ne ljudi, ki mislijo s svojimi možgani, ki nečejo samo verovati ampak tudi gledati in študirati. Zato je naravnost smešna drznost tramvajske družbe, ki hoče potom omenjene klavzule prepričati občini ustanovitev lastnih mestnih železnic, toda še smešnejši je strah ki ga imajo sedanji mestni očetje radi omenjene klavzule pred gospodo okolu tramvajske družbe.

Skoro bi se reklo, da je drznost prve in strah drugih samo domače blago.

V tozadevni klavzuli je rečeno: «V slučaju da bi hoteli drugi podjetniki narediti nove tramvajske proge, bo imela pri enakih pogojih pravico do prvenstva do občinske koncesije, tramvajska družba».

Vsakdo, če tudi ni strokovnjak ampak da ima le nekoliko možgan v glavi mora priznati, da sme občina, ne da bi šla preko omenjene klavzule, narediti nove tramvajske proge in toliko kolikor jih hoče pod svojo režijo.

Tržaški občini, ki bi imela v svoji režiji razne proge mestne železnice, se bo reklo lahko, da je lastnica obrti, lastnica trgovinskega podjetja, toda nikakor bi ne bila v tem slučaju podjetnica v tehničnem in juridičnem pomenu te besede. In tudi v slučaju, da bi se smatralo občino za podjetnico je naravno, da bi bili pogoji občine za ustanovitev novih prog vedno boljši nego oni tramvajske družbe, kajti ta družba dela da polni z dobički podjetja svoje blagajne, občina pa bi delala v svojo in ljudsko korist.

Toda o vseh teh stvareh se naši mestni očetje ne brigajo in v trenutku, ko se tramvajska družba pripravlja, da bi potom te klavzule prepričala občini ustanovitev novih prog mestnih železnic, katerih načrt je že narejen, spe ti zastopniki meščanstva mirno spanje sokrivca, ki hoče z molkom rešiti svojega tovariša.

Že iz strahu tedaj in molka naših mestnih očetov je razvidno, da niso njihovi nameni popolnoma odkritosrčni in da hočejo, predno stopi v mestni svet kontrola delavskih zastopnikov, obremeniti občino z novim suženstvom do tramvajske družbe in odvzeti občini in prebivalstvu veliko svoto dohodkov.

Da pa razvidijo naši čitatelji, da niso to prazne fraze proti meščanski stranki, ki ima občino popolnoma v svoji oblasti in da bi ne mislili, da pišemo samo iz strankarskega sovraštva do nasprotne stranke, podamo nekoliko števil in drugih dokazov, iz katerih je razvidno da so naše besede popolnoma upravičene in da se bodo mogli zastopniki delavstva, ko pridejo v mestni svet temeljito baviti s tem tramvajskim vprašanjem.

(Dalje prih.)

Šola in cerkev.

Češki napisal za „Nar. Obzor“ št. 17. 20 leto
bivši duhovnik Ladislav Kante; prev. Dr. I. F.

III.

Prvi obred katoliškega bogočastja na Belo Soboto je posvečenje novega ognja. Ta ogenj, ki celo leto ne sme ugasniti in se zategadelj vzdržuje v «večni lampi», razpihuje duhovnik oz. mežnar še po starem s kresilno gobo in kremenom. Malenkost, ali zelo značilna; v njej vidimo znak cerkvenega konservatizma. Ako ukaže cerkev delati ogenj na način, ki se ga je rabilo pri nas pred kakimi 80. leti in še več, ako ne obstoja zanjo napredek, ki se je izvršil v tem pogledu od one dobe, tedaj je mogoče razumeti, da je v svojih naukih še bolj konservativna in tudi v svojem naziranju na svet in na človeka in nedvomno tudi v svojem naziranju na šolo in vzgojo. Njeni nazori o vseh teh stvareh so dandanes takšni, kakršni so bili v veljavi ne-le pred 80. leti, ampak v še mnogo starejših dobah, — v

srednjem veku, ki je bil obenem doba največje cerkvene slave in moči. Nič ni bolj naravno kot to: i posameznik, ki je bil enkrat zdrav in močan in sedaj ni več, si želi, da bi se vrnili stari časi; ravno tako si želi cerkev, da bi bilo vse zopet tako, kakor je bilo nekdaj, ko je bila ona silna in mogočna. Ona je po celem svojem značaju in svojimi ideali srednjeveška družba. Kaj sledi iz tega za njeno razmerje k šoli in vzgoji?

V vseh časih je bila naloga šole pripravljati otroke za življenje, vzgojiti jih v dobre člane človeške družbe, Tudi cerkev hoče, da bi šola vzgajala za življenje, ali ne za življenje kakršno je danes, marveč kakršno je bilo v dobi njene slave. Ona hoče, da bi šola vzgajala za družbo, ali zopet ne za današnjo družbo, marveč za tako, ki je bila v dobah, ko se je ogenj razpihaval s pomočjo kresilne gobe. Radi tega si moramo, če hočemo razumeti razmerje cerkve k šoli, ogledati ono življenje, ki je minilo, in celo srednjeveško družbo sploh.

V srednjem veku in še dolgo v novem veku je bilo poljedelstvo glavni način pri-

RAZNO.

Zasedanje državnega zbora.

V torek dne 10. t. m. je govoril pri razpravi o proračunu sodr. Pagnini. Govoril je o trgovskih in prometnih potrebah Trsta, o delavskih zadrugah, o slabem stanju državnih uradnikov, o železničnih zadevah, o zavarovanju pomorščakov, o pristaniščni dokladi uradnikov, o vprašanju vseučilišče in o davku na žganje.

Zasedanje državnega zbora bo trajalo najbrž samo še teden dni. Razpravljal bo samo še načrt o podržavljenju severne železnice in o davku na žganje. Potem pa gre na dopust in se snide 10. septembra.

Po počitnicah pa misli vlada predložiti državnemu zboru jezikovni zakon, ki je baje že izdelan in ki bo veljal samo za Češko. Slovenci in drugi narodi bodo pa gledali skozi prste in pleli vence bistroumnosti ministrskega predsednika Becka.

Tudi zakon o zavarovanju za starost in onemoglost obljubuje vlada za jesensko zasedanje. Med tem pa spletkarijo krščanski socialci s vsi silo proti delavskemu zavarovanju. Na neki seji so že izjavili, da ne sme priti zavarovanje delavcev niti na razpravo v parlamentu, dokler se ne predloži zavarovanje samostalnih obrtnikov in kmetov. Mi nimamo seveda nič proti temu, da se zavaruje obrtnike in kmete, toda delavec ima večjo potrebo nego obrtnik.

Ampak klerikalizem ne gleda delavstva s preveč prijaznim očesom. On ni kruh za njegove zobe, zato pa spletkari proti vsemu, kar bi bilo v njegovo korist. Seveda bo imel pri tem klerikalizem vredno oporo pri naših liberalcih in vladi. Naravno je pa, da ne bodo naši poslanci mižali, ker tega niso navajeni in naravno je tudi, da bo imelo pri tem tudi delavstvo samo besedo, ki bo pokazalo liberalcem in klerikalcem pot, po kateri bodo morali hoditi.

Pa tudi gospod plemeniti Beck bo moral odpreti nekoliko oči, sicer se bo lahko spodtaknil ob kako oviro in... padel. Morda bo pazil.

Grozna nesreča v Ottakringu na Dunaju. 17 oseb zgorelo.

V soboto dne 6. t. m. se je primerila na Dunaju grozna nesreča. V Ottakringu, v tovarni bratov Sailerjev za celulozo; v kateri je vposlenih okrog 50 oseb, je eksplodirala celuloza. V hipu je bilo celo poslopje v plamenu in sedemnajst oseb je zgorelo. Eksplozija se je zgodila v prvem nadstropju in od delavstva, kar ga je bilo tukaj, se ni rešil skoraj nihče. Plamen se je tako hitro razširil, da so bili skoraj v trenutku vsi izhodi zaprti. Med mrtvimi, ki so tako sežgani, da jih ni bilo mogoče spoznati in da so bili komaj podobni človeškimi truplom, je tudi sestra tovarnarjev,

ki je opravljala neko delo v prvem nadstropju. Brata Sailer sta imela prej tovarno v šestem okraju v Gablencevi ulici. Dne 22. septembra 1905 se je tam užgala celuloza; takrat so poginili štirje delavci, trinajst jih je pa bilo močno poškodovanih. Ko sta hotela brata Sailer sezidati novo tovarno v Ottakringu, so se upirali vsi sosedje temu namenu in tudi magistratni okrajni urad je ugovarjal. Toda namestništvo je dovolilo stavbo tako nevarne tovarne v obljudenem kraju, na takem prostoru, ki je bil skoraj z vseh strani obzidan, tako da je morala požarna bramba prebiti zidove sosednih hiš, da je mogla v soboto sploh napeljati cevi in gasiti. Splošno je znano, kako rada se užge celuloza, a ne le, da sta podjetnika dobila dovoljenje, zidati med drugimi hišami, je gledala oblast tudi sicer skozi prste. Tako nevarna snov, kakršna je celuloza, bi se smela izdelovati samo v prizemnih prostorih, ki bi morali imeti veliko število izhodov. Podjetnika pa sta imela dovoljenje za izdelovanje v prvem nadstropju in tukaj se je primerila nesreča. Značilno je tudi to, da sta bila brata Sailer zagrizena sovražnika delavske organizacije. Če sta izvedela za koga, da je organiziran, je moral takoj zapustiti tovarno. Vsled tega ni nihče dolgo ostal tam in v tovarni so bili skoraj sami neizurjeni delavci, mnogi še vedeli niso, kako nevarna je snov, s katero so imeli opraviti. Plače so bile neverjetno nizke; starejši dalavci so zaslužili po petnajst, delavke komaj po šest, sedem kron na teden! Požarna bramba je imela od pol 11. dopoldan do večera opraviti, da je omejila požar. Okrog goreče tovarne in na ottakringškem pokopališču, kamor so prepeljali mrliče, so se odigravali grozni prizori.

Prijateljstvo Anglije, Francije in Rusije.

Med Anglijo, Francijo in Rusijo se baje pripravlja politična in vojaška zveza. Zato se vrše sestanki Fallieresa z Angleškim kraljem Edvardom in ruskim Nikolajem.

Domače stvari.

Železničarski zaupniki politične organizacije I. II. in III. železničarske podružnice, so vabljani na važen zaupniški sestanek, ki bo v torek dne 16. t. m. ob 8. uri zvečer v delavskem domu. Nihče naj ne manjka.

Kakšne so razmere v Lloydovem arzenalu. Od nekega delavca smo prejeli sledeči dopis, ki ga radovoljno objavimo.

Navadno hrepene delavci po službi v Lloydovem arzenalu. «Samo da not pridem — si mislijo — pa bo že dobro. Z marljivostjo si pridobim simpatije enega ali

je poskusil uteci «ven iz dežele». Gosposka je imela pravico tudi otroke svojih podložnih, živčih v skupni družini s svojimi stariši, starišem odvzeti, in pravico določevati poklice vsem svojim podložnikom. Brez dovoljenja od gosposke se ni smel podložnik ženiti, niti se zavezati za tuj dolg. In ker se je smatralo, da je vse premakljivo imetje le prihranek iz dohodkov izvirajočih iz posestva gosposke, smatrala se je slednja tudi za lastnico vseh premičnin svojih podložnikov. Podložnik ni smel po svoji volji s svojimi premičninami disponirati posebno pa ne v oporoki; podložnik se ni smel brez dovoljenja gosposke spuščati v nobeno pravdo in niti se priglasiti za pričo na sodnji. Tožbe podložnikov proti gosposki naperjenih niso smele sprejemati niti cesarske sodnije ter se jih je odkazalo v rešitev gosposki sami. — Ubogljivi, svoji gosposki udani in ji verno služučji podložnik — to je bil dobri in spodobni srednjeveški človek. Ako ni ubogal gosposke in je hotel delati po svoji glavi, smatralo se ga je upornikom in se je z njim kot takim tudi ravvalo. Rokodelci so se oprostili deloma tlačanstva, četudi niso

delovanja i kar se tiče obsega i števila v tem poklicu zaposlenih ljudi. Kmetje pa so bili skoz in skoz sami tlačani, ljudje brez lastne volje, ki niso smeli delati in živeti, kakor bi sami hoteli, marveč so bili v vsem odvisni od volje svoje gosposke. Proti gosposki niso imeli nobenih pravic, marveč le dolžnosti in sicer krute dolžnosti. Njih delo in pridelek je pripadal gosposki; za-se so smeli podložniki delati in si pridržati le toliko, kolikor jim je gosposka milost dovolila. Gosposki je pripadalo tudi življenje kmetov; ni smela sicer po «postavi» s kmetom svojevoljno postopati, če je pa to storila, je bilo tudi prav in dobro, ker za kmeta ni veljala nobena postava, vsaka pritožba je bila zanj brezuspešna.

Podložniki se niso smeli brez posebnega dovoljenja gosposke niti začasno niti trajno oddaljiti iz okraja one grajsčine, h kateri so bili prideljeni, sicer se jih je moglo kot «ubožno služinčad» loviti tudi na tujih posestvih in celo v mestih. Pod težkimi kaznimi je bilo prepovedano sprejemati ali kakorkoli podpirati ubožno služinčad; i s smrtno kaznijo se je zagrozilo tistemu, ki

drugega mojstra pa imam pošten kruh za celo življenje».

Take račune delajo navadno vsi oni ki upajo priti v službo v Lloydov arsenal.

Toda kako vse drugačne so tam delavske razmere in trnjeva je pot za vsakega predno se ga najme v delo. Vzemimo si n. pr. mizarja, ki bi rad prišel v Lloydov arsenal. Najprej si poišče prijatelja, ki bi »vrgel« zanj kako dobro besedo pri mojstru. Če to nima vspeha, potem je še druga pot, t. j. protekcija. Za to je pa že treba vplivnejših dobrih oseb. Treba je že, da je dotičnik kak uradnik, katerega beseda »velja«. Če se ima zraven take protekcije še dobrega prijatelja delavca, ki bo garantiral, da je dotičnik dober delavec, gre potem dotičnik nekega jutra ali večera pred mojstra, se mu ponižat in prosit če rabi kakega mizarja. Mojstri pa ne znajo drugega jezika razven italijanskega. Slovenski delavec se mora — če ne zna italijanščine — na pamet naučiti, kaj bo z mojstrom govoril. Mojster odgovori navadno, da mu bo odgovoril po tem in tem prijatelju. Sedaj se čaka prijatelja kdaj bo prinesel ugodno poročilo. Po dolgem času mu prinese ukaz naj se pride zopet predstaviti mojstru in naj prinese seboj tudi delavsko knjižico. Če je mojster vzela knjižico mora dotičnik čakati še druga 2 ali tri celo štiri tedne predno je vzeta delo. Delavec je pa bil ves ta čas brez dela ker ni imel delavske knjižice. Kako nadomestiti ta izgubljeni čas. Posebno pa mora delavca naravnost razburiti, ko vidi da je čakal toliko časa in da mu dajo sedaj po 4 krome na dan. In vsi imajo to mizerno plačo. Le kak star delavec dobi mogoče po 4.40 K na dan. In ti, ki imajo te mizerne plače so sami kvalificirani delavci. Ko je enkrat not mora, ako mu mojster ukaže, delati čezurno delo zvečer da celo celo noč. Tako se zgodi da se prisili nekatere delavce narediti toliko čezurnega dela celo po 6 četrtink (kvartov) in tri noči, kar odgovarja 10 in 1/2 dni dela na teden. Res že da zasluži pri tem mizar po 40 kron na teden, toda ta mizerna plača ne odgovarja nikakor moči in trudu, ki ga je porabil delavec pri rečenem delu.

Tako mora nositi mizar na prodaj svojo kožo v arsenal. In bog varuj, da bi po tem trupalnem delu ostal doma v pondeljkih. To bi znalo imeti zanj zelo slabe posledice.

Pa tudi kar se tiče varnostnih priprav, smo v arsenalu še v srednjem veku. Kdor dela pri parnih žagah (bandsege) je dobro, da se da prej zavarovati proti nezgodam. Ni rečeno, da ga žaga ne potegne seboj kadar teče. Pa so te žage najstarejšega sistema. Pri njih ni za delavca nobene sigurnosti. Pri drugi žagi (kreissege ali cirkular) je pa delavec v taki nevarnosti, da raje vsak na roko kaj odžaga nego na ti parni žagi. To pa mora narediti mizar sam, ker nima pri sebi nobenega pomagala, nobenega težaka zato postavljene. Vsak mizar mora biti ob enem tudi težak zase. Če kaj rabi si mora vse sam poiskati sam prinesiti. Dile k mašini in od mašine prenašati i. t. d.

Tako je v arsenalu. Najprej iščejo dobre delavce potem jim pa dajajo dela težakov. In bog varuj se pritožiti, to bi imelo zanj samo slabe posledice.

Toliko bi bilo povedano za danes na uho mizarjem. Skrajni čas bi bil, da se organizirajo in rešijo tega arzenalskega jarma. — Potom organizacije samo, bi preprečili prošnje in poniževanja da se dobi delo v arsenalu in zboljšali bi si delavne razmere.

bili povsem samostojni. Bili so člani cehov in so se morali v vsem držati njih pravil. Ta pravila se niso tikala samo načina in množine pridelovanja, ampak so tudi globoko zasogovale v zasebno življenje. *Trgovina* je bila na nizki stopinji in poleg tega vezana z mnogoštevilnimi določbami. *Nesamostojnost* in odvisnost na vse strani je bil torej temeljni in bistveni znak srednjeveškega življenja in družbe. Ne govorim niti o politični odvisnosti; prav dobro vemo, da je bila srednjeveška država, domena plemenitašev, s kojimi se je pozneje boril birokratični absolutizem; kakor poprej tako tudi poslednji niso imeli podložniki v državnih stvareh nobene besede.

Kar pa moramo posebej povdarjati, je to-le: srednjeveška nesamostojnost ni bila samo *vnanja* (gospodarska, politična itd.) ampak je bila predvsem duševna, *notranja*. Srednjeveški človek ni smel samostojno misliti, on je bil dolžan verovati kar mu je zaukazala verovati družica in verna zaveznica posvetne gosposke — gosposka duhovna, cerkev. Misleči človek je bil že sumljiv, četudi se ni oddaljil od veže, ki

Nikjer drugje ne stikajo mizarji povogalih prosjačiti dela, preskrbe si ga potom organizacije. Zakaj bi ne bilo mogoče to pri nas? Povsod v velikih industrijskih podjetjih imajo mizarji delo natančno urejeno. Zakaj bi ne bilo mogoče to tudi pri nas?

Upam, do bodo te moje besede našle odmev pri onih tovariših katerih se tičejo in upam tudi, da se še kak tovariš oglasi, da pričrmeno potem resno delo v prid mizarjev v Lloydoven arsenalu.

Rdeča straža.

Razmere delavcev v glavnih skladiščih v Trstu. Deputacija pri ministru. Državnozbornska poslanca sodruga Scabar in Forstner, predsednik zveze prometnih delavcev v Avstriji, sta bila v torek dne 10 t. m. skupno z deputacijo delavcev glavnih skladišč, pri trgovinskemu ministru. Sprejel jih je sekcijški šef dr. Rössler, katerega so vprašali kako stoji stvar glede starostnega zavarovanja delavcev glavnih skladišč v Trstu. Odgovoril jim je, da takoj, ko bo izdelan načrt za starostno zavarovanje delavstva, bo vlada predložila tudi načrt glede penzij za delavce glavnih skladišč v Trstu.

Naša poslanca sta priporočala sekcijškemu šefu, da upliva pri vodstvu glavnih skladišč, da se število provizoričnih delavcev zniža na prejšnje število, t. j. na 500. Razpravljali so tudi o stanju dela pri glavnih skladiščih. Rössler je zagotovil deputaciji, da se bo vlada za to brigala kakor tudi pri imenovanju nadzornikov dela. Rössler je priporočal deputaciji, da govore o vsem tem tudi vladnemu svetniku Minas-u voditelju glavnih skladišč v Trstu.

Predavanje v Sv. Križu. V ponedeljek dne 8. t. m. je predaval sodr. *Ivan Regent* v prostorih krajevne organizacije v Sv. Križu, o predmetu »Kako je nastalo delavsko vprašanje«.

Govornik je raztolmačil najprej pogoje iz katerih se je razvilo delavsko vprašanje. Raztolmačil je pogoje pravnega značaja, ki so, osebna svoboda, zasebno lastništvo in svobodna pogodba med delodajalcem in delavcem in pogoj gospodarskega značaja ki je, razvoj tehnike.

Raztolmačil je pojem kapitala in dobiček, ki sta bila še popolnoma neznan v starem veku t. j. v dobi ko je vladalo »*naturelno gospodarstvo*«. Nadalje je govoril o razmerju med sužnji in gospodarji ter prešel v srednji vek t. j. v dobo v kateri vlada »*denarno ali mestno gospodarstvo*«. Raztolmačil je nadalje politično uredbo tedanje družbe t. j. *fevdalizem* ter gospodarsko uredbo »*zadružno*« odnosno *cehovsko*.

Govoril je nadalje o prekomorski trgovini, ki se je začela razširjati v novem veku po odkritju Amerike ter o kolonialni politiki. O uvozu in izvozu pridelkov, o podpiranju narodne obrti, o konkurenci in o kreditu, ki ima namen, da se porabi kapital plodonosno s pomočjo tuje roke in o napravah katere je pospešil kredit. Raztolmačil je pravno izpremembo, ki je nastala v novem veku. Srednjeveški organizem se je zrušil, vsakdo je smel izvrševati katero si bodi obrt svobodno. Vse je bilo osebno pravno. V zakonodajstvo se je uvedlo rimsko individualistično pravo. Francoski enciklopedisti so razvili teorijo naravnih prav. »*Človek imej pravico do tolike osebne svobode v kolikor ne škoduje svobodi drugega*«. Uničili so vse politične predpravice. Nastopil je tretji stan (meščanstvo) in se progiasil za enakopravnega.

mu jo je predpisala cerkev; ako se je pa oddaljil od nje, bil je kruto preganjan kot *krivoverec*. Dandanašnji si le s težavo zamoremo predstaviti to, kar je srednjeveškemu človeku pomenjala ta beseda: *krivoverec*, človek, ki je drugače veroval, kakor je cerkev ukazovala, je bil za-njo in za njene vernike hudič v človeški podobi; bil je smrten greh podati mu vode, kot garjevega psa se ga je moral vsakdo varovati, nikdo ga ni smel sprejeti pod streho, in če je umrl, ni smel biti pokopan med drugimi ljudmi, marveč se ga je moralo liki crknjeno živinče zagrebati daleč proč od človeških grobov.

Srednji vek, doba duševne in notranje nesamostojnosti, ko je veljal za spodobnega in dobrega človeka le oni, ki se je vdano pokoril obema gosposkoma, ki sta vladali svet, cerkveni in posvetni, pomenja ob enem dobo največje moči in največje cerkvene slave. Cerkev — duhovna gosposka — in posvetna gosposka sta se vedno vzajemno podpirali. Lahko razumemo, zakaj.

(Dalje prih.)

Nadalje je govoril o razmerju med kapitalom in delom. Pravico do izdelkov ima samo oni, ki ima v rokah proizvajalna sredstva. Delavec dobi odškodnino za svoje delo, plačo. Delavna sila je posebne vrste blago in delavčeva plača je cena temu blagu. Nadalje je govoril o lastnostih delavne sile, ki imajo na njo neugoden učinek. Delavec mora prodati svoje blago (delavno silo) kadar to more in za vsak denar. Delavna sila je podobna blagu, ki zgubi ceno, ako se je ne takoj razproda. Delavna sila je nerazdružljivo spojeno blago z lastnikom. Nadalje je govoril o moderni produkciji o posledicah veleobrti in svobodne pogodbe. Nadalje je govoril o kvalificiranem in nekvalificiranem delu in delavcih, o ženskem in otroškem delu. Prvo in drugo je posledica množevanja proletarijata. Govoril je o delavnem času in o strojni produkciji o zdravstvenem, socialnem in političnem stanju delavstva, o brezposelnosti in indirektnemu znižanju plač, za delavstvo potrebnih socialnih napravah in o neugodnih političnih posledicah ki sta jih vstvarili veleobrt in svobodna pogodba. Med delavstvom se širi splošna nezadovoljnost s sedanjim družabnim redom.

Delavsko vprašanje je tedaj posledica novodobnega gospodarskega razvoja in pravnega naziranja. Rešitev tega vprašanja je naloga gospodarske in socialne politike. Rešuje se pa to vprašanje iz troje stališč: iz individualističnega socialno-reformnega in socialističnega.

Prostorna dvorana je bila polna kriškega delavstva.

V nedeljo dne 14. t. m. pa predava sodr. *I. Regent* tudi v Sv. Križu v prostorih krajevne organizacije o predmetu: *Kako se rešuje delavsko vprašanje?* Začetek ob 2. pop. Vstop je brezplačen.

Življenje v socialistični vasi.

(*Dopis iz Križa*). Tužen je pogled na nekdanje čase, ko je vladalo pri nas narodnjaštvo in se gojil šovinizem in kampanilizem. Kako vse drugače je pa sedaj od kar je zavlada pri nas napredujoči duh socializma. Nič več kampanilizma, nič več pretegov in tudi pijančevanje pojenja. Življenje je vedno veselejše kljub obrtni krizi. V nedeljo dne 31. maja so priredili pri nas proseški diletantje dramatično predstavo. Predstavljali so igro »*Na sodni dan*«. V nedeljo dne 7. junija so priredili naši kriški diletantje zopet dramatično predstavo. Predstavljali so šaloigro »*Zupanova Micika*« v dveh dejanjih in žaloigro v enem dejanju »*Rešitelj svoje babice*«, ki jo je spisal slavni ital. socialistični pisatelj Edmondo De Amicis. Toliko predstav dne 31. maja, kakor tudi ona dne 7. junija ste bili prav dobro obiskani.

Pri nedeljski predstavi so igrali naši diletantje naravnost krasno. Zlasti je druga igra občinstvu zelo ugajala in vsi so bili do solz ginjeni. Tudi proseški diletantje so igrali jako dobro. Ne bomo imenovali posameznikov, ker so pač bili pri obeh predstavah vsi igralci na svojem mestu.

Na binkoštni ponedeljek je imel pa pri nas jako dobro obiskano predavanje sodr. *Ivan Regent*. Predavanja se bodo vršila sedaj zaporedoma vsako nedeljo. Sedaj bomo ustanovili podružnico »*Ljudskega odra*«. Tako bomo uredili čitalnico in knjižico in tukajšnji delavci bodo imeli sedaj še večjo prilžnost do izobrazbe.

Tako je življenje v vasi kjer vlada duh socialne demokracije, ki vzbuja prebivalstvu hrepenenje po napredku, izobrazbi in blagostanju. Kmalu ustanovimo še konsumne zadrage in kmalu bomo premenili malo kriško vasico v malo moderno mesto.

To je pač protinarodno delo socialne demokracije.

Nov klerikalni tednik. Klerikalcem se mora priznati, da razumejo jako dobro veliki pomen tiska. Bili so največji njegovi nasprotniki, sedaj ga izrabljajo v svoje protikulturene in reakcionarne svrhe bolj nego vsaka druga politična struja. V teku tega leta so pričeli izdajati štiri nove liste. »*Zarjo*« v Trstu, »*Mladost*« in »*Slovenskega Meščana*« v Ljubljani in sedaj zopet nov tednik na Goriškem. Ime mu je »*Delavski tovariš*«. Namen mu je braniti delavstvo pred napredkom in pred socialno demokracijo. V »*Slovenskem Meščanu*« psujejo zoper delavstvo kakor čela to le malokateri drugi slovenski list. Čez delavstvo, da se razumemo. V »*Delavskem tovarišu*« pa bodo nastopali indirektno zoper delavstvo t. j. proti socialni demokraciji.

Ta nov klerikalni delavski Delavski tovariš bo izhajal v Goriči vsak petek pop. Stane za to leto 2 K. Koliko stane posamezna št. ne znajo menda niti gospodje sami, ker na listu ni o tem nič povedano.

Prva št. ki je izšla 5. junija nam ne nič nenavadnega. Je pač klerikalni list s tem je rečeno vse. S tako pisavo ne gotovo škodoval socialni demokraciji, takimi puhlimi srednjeveškimi argumenti bi se ne smelo več v svet. Našim slobo, če ga bodo slučajno čitali, mesto morističnega lista.

Drugega ne vemo, kaj bi o njem povedali.

Tržaške delavske zadrage.

Vodstvo omenjenih zadrug naznanja vs svojim članom, da od nedelje dne 7. t. m. pa celo poletje bodo ostala zaprta skladišča ob nedeljah cel dan.

Radi tega pa bodo ostala odprta v sobotah do 9 ure zvečer.

Goriški deželni zbor bo sklical 16. junija na dvadnevno zasedanje, katerem se zbor konstituira. Redno zasedanje se bo vršilo šele v jeseni.

Protí klerikalizmu. Opozorjena na Wahrmondovo brošuro »*Katoliško svetovno naziranje in svobodna znanost*« je ravnokar izšla. Slovenski prevod popoln, ker je preložen po interpelaciji poslanca sodruga Nemca in po govorniku poslanca sodruga Seitza. Cena 70 vin kromad. Po pošti 10 vin. več. Dobi se v upravi »*Delavskega Lista*«.

Po čem pozna »Edinost« socialne demokrate? Splošno je znano bistroumnost tržaške »*Edinosti*« in njenih urednikov. toda da bodo v svoji bistroumnosti prekosili celo slovenske »*pratikarje*« ki prerokujejo vreme po ... luni, tega ni gotovo nihče pričakoval od naših edinostišev. Oni poznajo namreč socialne demokrate po ... rdeči kravati. Vsi listi in tiskopuljski »*Omnibus*« so priznali, da med demonstranti proti slovenskim izletnikom, ki so prišli na glavno skupščino družbe sv. Cirila in Metoda v Pulju, ni bilo socialnih demokratov. »*Edinost*« pa trdi narobe. On pravi, da je videla med demonstranti osebo, ki je imela rdečo kravato. Kdor pa nosi rdečo kravato, je po nazorih edinostišev socialni demokrat.

In zaradi te rdeče kravate se je prepričala »*Edinost*« cel teden, kar bi pričalo, da se naši narodnjaki boje rdeče kravate prav tako, kakor bik rdeče rute.

Sicer pa dojdejo rdeče kravate kar na lašč za urednike »*Edinosti*«. O socialnih in gospodarskih vprašanjih je težje pisati nego o rdečih kravatah, pa razprave o tedne vplivajo tako na ljudstvo kakor razprave o rdečih kravatah. Pri razpravi o poslednjih se lahko obregnejo ob socialistične.

Človek je mislil celo, da jo je kak urednik »*Edinosti*« nalašč tja postavil, ali pa da se mu je v večnem strahu pred socialisti o njej sanjalo. Ker je bila stvar pa zelo važna sta jo posnela tudi »*Slovenski Narod*« in »*Soča*« oba vredna tovariš palčkov okolu »*Edinosti*« katere se pa prav dobro pozna po rdečih nosovih in po zelo »*čudnih ksiltilih*«.

Sicer pa je bila vročina in suša je vladala po predalih tržaškega dnevnika.

»Omnibus« daje nauke »Edinosti«. Našim čitateljem je gotovo znano da je nastal zaradi rdeče kravate prepričani narodnjaški družini. »*Edinost*« se je spriz »*Omnibusom*« in narobe. Tudi je očital »*Edinost*« »*Omnibusu*« da je on s svoj pisavo kriv, da so priredili italijani demonstracije proti slovenskim izletnikom v Pulju, ter trdi da so bili med temi tudi ljudje, ki so imeli rdeče kravate t. j. socialisti.

»*Omnibus*« pa odgovarja »*Edinosti*«, da se zaradi nje in njenih pristašev ne bode lagal. Pravi da mora resnici na čast priznati, da je bilo ravnanje socialne demokracije pri dotičnih demonstracijah popolnoma korektno. Tisti ki je imel rdečo kravato — pravi nadalje »*Omnibus*« ni bil socialni demokrat pač pa neki Grossi član društva »*Giovane Pola*«.

»*Zaludu* je, istina je sveta, a istina radi i proti otcu svome«. Tako pravi glavni pulskih narodnjakov. O vsem drugem kar je pisala »*Edinost*« pa da je bolj molčati, ker bi se moralo drugače kaksi debelo povedati, kar pa za sedaj da ni umestno. »*Edinosti*« pa priporoča v bodoče več opreznosti.

To smo tudi mi »*Edinosti*« večkrat priporočali, toda zastonj. »*Edinost*« laže, ker drugače ne more živeti. Laž je njen cilj in njeno življenje.

Upamo da konča s tem domači narodnjaki prepričani zaradi ... rdeče kravate.

Okrajna bolniška blagajna v Trstu. — Število bolnikov ostalo XXII. tedna (od 24. maja do 30. maja) 1241. Novih bolnikov, ki dobivajo subvencije v XXIII. tednu t. j. od 31. maja do 6. junija 638. Število odpadlih bolnikov v poslednjem

tednu je 493. Odpadlo je tedaj 7267 dni subvencije. Bolnikov, ki uživajo subvencijo ostane v blagajni še 1386 od katerih zdravijo specialisti 359 bolnikov in sicer 118 radi spolnih in kožnih bolezni 177 bolnikov je pa v bolnišnici.

Od 1. januarja pa do 6. junija je bilo naznanjenih 14.056 novih bolnikov, odpadlo jih je pa 13.852 t. j. 188.362 dni bolezni. Blagajni naznanjenih porodov je bilo v pretečenem tednu 9 in 12 članov je umrlo.

Od prvega januarja pa do 6. junija šteje bolniška blagajna 231 porodov in 185 slučajev smrti.

Porodnih, bolniških podpor in podpor v slučaju smrti se je izplačalo v pretečenem tednu 17.664'46 K.

Od prvega januarja pa do 6. junija se plačalo 431.930'15 K podpor.

Stanje članov je sledeče: Ob zaključku XXII. tedna je imela blagajna 39.217 članov. V XXIII. tednu je pristopilo 1877 novih članov. Izstopilo jih je 2231. Ostane jih ob zaključku XXIII. tedna tedaj 38.863 članov.

DOPISI.

GORIŠKO.

Gorica. Javni ljudski shod priredi okrajna organizacija jugoslov. soc. dem. stranke v Gorici v nedeljo dne 14. t. m. ob 10. uri zjutraj v prostorih gostilne Marzini. Dnevni red: **Delavske organizacije.** Poročal bo sodr. **Henrik Tuma.** Po javnem shodu sledi zaupen shod kjer se organizira goriška mestna organizacija.

Sodruge in somišljenike vabimo, da se vdeležijo tega shoda v velikem številu.

Miren. Sestanek sodrugov se vrši v nedeljo dne 14. t. m. ob 10. uri in pol zjutraj v prostorih Ivana Cotič. Sestanek je zelo važen, zato prosimo sodruge, da se ga udeležijo polnoštevilno.

Sovodnje. Sestanek sodrugov bo v soboto dne 13. t. m. ob 8. uri in pol zvečer v navadnih prostorih. Nihče naj ne manjka.

Vrtojba. Kaj je z vladno podporo goriškemu kmetu? Pred deželnozborskimi volitvami sta pripovedovala «Primorski List» in «Gorica», da je izposloval drž. poslanec Fon pri vladi 70 tisoč K vladne podpore za nabavo sena goriškemu kmetu. Liberalna «Soča» — recte Gabršček — je pa pripovedovala, da je izposloval to podporo drž. poslanec Štrekelj in sicer ne 70 tisoč marveč 145 tisoč kron. Klerikalci so hvalili Fona, liberalci pa Štreklja. «Glejte poslanca, ki neumorno deluje za našega revnega kmeta trpina, ki ga je suša oškodovala itd. itd.» Tako so pisali liberalni in klerikalni listi. Vsak je vlekel vodo na svoj politični mlinček.

Vse to je bilo seveda pred deželnozborskimi volitvami. Naši kmetje so si izposodili denar pod pogoji, da ga vrnejo ko dobe vladno podporo. Toda deželnozborske volitve so končale, kmetje so zadolženi, upniki jim pritiskajo, da jim povrnejo izposojene svote denarja. Toda od vladne podpore ni ne duha ne sluha. «Soča» «Primorski List» in «Gorica» molče kakor grob o tej podpori. Letošnja suša pa je uničila že del letošnjih pridelkov in naš kmet se pogreza vedno bolj v mizerijo.

Kaj je z vladno podporo? Kje sta sedaj Štrekelj in Fon, sedaj, ko nismo več pred volitvami in ko kmet pričakuje podpore.

Vse izgleda, kakor da je bil ves vrišč o podpori in vsa slava na tega ali onega poslanca samo manever za deželnozborske volitve. Gospodje se znajo morda zlagati, da mora najprej parlament odobriti proračun in šele potem da dobi naš kmet podporo. Toda gospode bomo podučili, da nima pri tem državni proračun prav nič opraviti, k večjemu v toliko, da je vlada vozila za nos naše poslance z omenjeno podporo samo, da bo imela v njih verne svoje pristaše. Zato so pa menda tudi oni se norčevali iz ljudstva in mu obljubili, samo da bo ono za njih glasovalo.

Toda to ni pošteno, ni krščansko in ni svobodomiselnost. Gospodje naj se puste voditi za nos od vlade kolikor jim je drago, naš kmet se ne bo pustil voditi za nos od izvoljenih, ki zavbi morali braniti njegove koristi in se zavzemati zanj vsikdar in ne samo obljubljati a še to samo pred volitvami, ko je v nevarnosti njih političen stolček.

Za podporo, za resnične koristi našega ljudstva, našega kmeta zanimajte se gospodje in ne pisariti v predalih vaših glasil dolgovne članke proti socialni demokraciji, ki zna braniti interese delavstva tisočkrat več nego znate braniti vi interese kmeta.

Kaj jim pomaga ako piše «Soča» da so rdečkarji brezdomovinci, kaj jim pomaga slovanska navdušenost, kaj vsi rodoljubni govori proti osebam, ki so se in se še vedno brigajo za koristi ljudstva veliko več nego vsi oni, ki vedno govore o ljudstvu, o narodu in o rodoljubju a mislijo vedno le na svoj žep.

Gospodom pravimo dovolj je! Iz njih ne boste več norce brili. Žalostna je proteklost in z žalostjo gledajo v bodočnost. Srce nam krvavi ko vidimo, da gre vse na slabše. Tare jih mizerija in tarejo jih skrbi na dolgo. Mešetariji sena Fon in Štrekelj pa spita mirno spanje brezskrbnih blagorodnih rodoljubov.

Toda rekli smo dovolj. Dovolj za vse one, ki so nas osleparili. Kmalu bodo lahko pobrali šila in kopita in odšli odkoder so prišli.

Za klofute ne bomo vračali gospodi poljubov.

Javni ples priredi krajna organizacija jugoslov. soc. dem. stranke v Gornji Vrtojbi v nedeljo dne 14. t. m. popoldne v prostorih gostilne sodr. **Henrika Batistič.** Sodruge in prijatelje vabimo na obilo udeležbo.

Dobravlje. Javni shod dne 28. majnika. (Dalje). Takrat je nastopil nov razred v zgodovini človeštva in to je razred fabričnega delavca. Vladar je podpiral razvoj industrije, ker je bila največji vir njegovih dohodkov. Zavladalo je načelo liberalizma, t. j. da sme vsak razvijati svojo moč brez meje in brez ozira na druge. Z rastočo industrijo pa je naraščala tudi mestna inteligenca, ki je prišla do svobodomiselnosti in je povzročila z meščanstvom francosko revolucijo. «Proč s plemstvom, proč s kraljem in duhovenstvom» je bilo geslo in v krvavem boju je zmagalo meščanstvo, oprto na delavstvo in inteligenco. Zopet in zopet je uveljavilo svojo moč samovladarstvo, no nove revolucijonarne struje so privedle konečno do krmila, meščanstvo.

S premočjo industrije in z neomejenim njenim razvojem pa se je jelo stiskati fabričnega delavca in omejeti mezdo na najmanjše, tako da je kapital rastel neizmerno. Delavci, ki so bivali po tisočih in tisočih v enem mestu in delali po tisočih v eni fabriki, so jeli čutiti zavest solidarnosti in svoje zapuščenosti in izkoriščanja ter se jeli upirati zlorabi kapitala in velike industrije. Iz tega stanja razvil se je nauk in sistem socializma. Ko so se ti nauki priobčili delavstvu in se je delavstvo organiziralo, je nastalo socialnodemokratsko delavstvo internacionalna stranka, ki danes obsega vso zemljo brez razlike narodnosti. V svoji organizatorni moči vidi delavstvo tudi bodočnost, svoje revolucionarno moč, t. j.: da se predrugeči družabni in državni red, da se pride do načela: Plod dela onemu, kdor dela in kolikor dela! Delavstvo zahteva splošno volilno pravico, da si pridobi moč v državi in takrat izvede enakost po principu: plod dela vsakemu po delu. Ko je meščanstvo prodrlo s principom svobode, se je osvobodil tudi robote in robstva poljedelec. No, razkropljen po zemlji pri poljskem delu ni čutil organizatorne moči v sebi, ni čutil solidarnosti. S tem, da prodaja plod svojega dela, prihaja navidezno v navskrižje z delavcem, ki svoje delo prodaja za mezdo. No tudi pri poljedelstvu je stremenje, da se ročno delo zameni z delom s stroji. Le tam, kjer ni mogoče uporabljati sile pare in elektrike, le tam je kmet navezan na ročno delo. Ako je poprej poljedelec pridelal zase ne le živež, ampak tudi obleko in si izdelal orodje in stanovanje sam, je poljedelec, kakor se je osvobodil robote, oddal vse obrtno delo obrtnikom in fabrikam. Danes je delo poljedelca omejeno le na pridobivanje živeža iz zemlje in tudi tu stremi združiti ono delo po stroju, ki se da združiti in po skupni trgovini. Ze imamo danes države (Danska), kjer kmet svoje surove pridelke industrijalnim potom predela in v skupni trgovini prodaja. Po tej poti pa se premeni v pravega delavca po naravnem razvoju ogromna večina poljedelcev in po tej poti mora priti tudi delavstvo do premoči v državi.

V interesu poljedelca je torej, da skupno z delavcem zastopa enako politično načelo, in naloga socialne demokracije kot odločujoče večine v državi bode, izboljšati položaj poljedelcu kot delavcu enakomerno s tem, da se ga osvodi militarizma, birokr-

cije itd. ter mu pridobi prost pouk, pravovarstvo itd. Delavec ne more slediti poljedelcu, kadar se ta družu v krajni politični organizaciji v svrhu, da se dviga cena pridelkov, delavstvo se omejuje na to, da poljedelca vabi v svojo politično organizacijo, ker ju vežejo enaki veliki skupni cilji.

Shodu je predsedoval Angel Vrčon ter je shod trajal v govoru in odgovorih skoraj tri ure. Končno se je konstituirala krajna organizacija ter so se izbrali dotični zaupniki.

ISTRA.

Labinj. Odkar smo pošteno prijeli za jezik gospoda župnika Ferdinanda Herdija iz Sv. Lavrenca zaradi njegovega krumirstva v šoli sv. Cirila in Metoda, nima več miru pred socialno demokracijo. Zlasti ima na piki sodruga Jelčiča, ki ima to nesrečo, da je doma iz istega okraja in imel je tudi pogum povedati gospodu župniku nekoliko britkih resnic. Sodr. Jelčič mu je tedaj pravi trn v peti. Tako je porabil priložnost, ko je bil sodr. Jelčič obsojen radi shoda za slovenske šole v Istri, da je pričel govoriti proti njemu raznovrstne nesramne bedarije, ki so mu slučajno prišle na jezik. Še grše je pa ako povemo, da je šel ta pop k starišem sodr. Jelčiča ter jih hujskal zoper sina. «Sram bi vas moralo biti, da imate sina, ki je vedno v zaporu». In zaradi jezice nad sodr. Jelčičem se je sprl celo z otroci v šoli. «Glejte — jim je rekel — da pridete vsi k spovedi, drugače pride vaš glavar Jelčič in vas bo potem on spovedal.

Mi bi svetovali gospodu župniku, da pusti naše sodruge pri miru. Raje naj opravlja svoje delo v cerkvi kjer ima svoj poklic. Če pa ima gospod župnik kaj poguma naj pride na naše javne shode in tam pove svoje mnenje. Beseda mu bo popolnoma prosta. Toliko za danes.

Delavsko gibanje.

Občni zbor zveze prometnih delavcev v Avstriji.

V dneh 7., 8. in 9. t. m. se je vršil na Dunaju v prostorih «Zum grünen Baum» v Marihilferstrasse 56, drugi redni občni zbor «zveze uslužbencev v trgovskem, prevoznem in prometnem delu v Avstriji». Navzočih je bilo 121 delegatov, ki so zastopali 75 krajnih skupin. Tržaške skupine so zastopali sodruge: Pagnini in Panek, tajništvo; Zolija in Covitz, delavce na območju; Plusnig, mornarje in kurjače; Remišek, pomorske natakarje in kuharje; Serbo, težake; Jernejčič in Novak, uslužbence glavnih skladišč. Tržič je zastopal sodr. Radič.

V predsedstvo zbora so bili izvoljeni sodruge: Forstner, Menges, Pörtl in Novak iz Trsta.

Sodr. Sulky je pozdravil zborovalce v imenu mednarodne zveze transportnih delavcev v Hamburgu, kateri je združen del proletarijata 16. narodov in pozdravil je tudi navzoče v imenu nemških sodrugov. Sodr. Suss iz Prage pozdravi v imenu čeških sodrugov, sodr. Tomschik v imenu socialističnih državnozborskih poslancev. Strokovno komisijo je zastopal sodr. Nader.

Od tržaških delegatov so bili še izvoljeni sodr. Serbo, v komisijo za pregledovanje mandatov, sodr. Pagnini v komisijo za pregledovanje predlogov in sodruga Panek in Zolija v volilni odbor.

Zaorovanje je otvoril sodr. Forstner (državnozborski poslanec). Izrazilo se je sožalje žrtvam Ottagrung in vsem umrlim članom. Tudi je prišlo telegrafično poročilo o smrti sodr. Gorjupa iz Trsta. Zbor je vstal v znamenju sožalja.

Iz poročila, ki ga je dal o delovanju te zveze je razvidno, kako mogočen je bil njen razvoj v prvih štirih letih svojega obstanka. V tej zvezi so združene velike skupine najvažnejših strok, zato obeta prihodnost, da postane ta zveza ena najmočnejših v Avstriji. Tudi ji je zagotovljen v bodočnosti mogočen vpliv zlasti zato ker ni osamljena, ampak je del mogočne Hamburške mednarodne zveze prometnih delavcev v kateri so združene zveze iz Nemčije, Angleške, Belgijske, Avstralije in celo iz Japonske. Z njo bodo morali delodajalci temeljito računati.

Iz računskega poročila je razvidno da je imela zveza v dobi od 1. januarja pa do 31. decembra 1907 194.035'38 K dohodkov. Izdala je pa: 9.345'45 K brezposelne podpore; 7.710'41 K izrednih podpor; 21.786'72 K bolniške podpore; 409'28 K potovalne podpore; 944'04 K preselitvene podpore; 1.657'19 K podpore

rodbinam umrlih članov; 9.443'77 K stroškov za pravovarstvo članov. Skupaj 71.888'15 K stroškov v podpore svojih članov. Za izobrazbo članov je izdala zveza 17.828'70 K; za agitacijo 24.722'23 K; upravnih stroškov je imela 26.525'40 K; strokovni komisiji je vložila 5.525'88 K; raznih stroškov pa je imela 3.727'87 K. — Svota skupnih izdatkov znaša tedaj 150.218'23 K. Zvezino premoženje je znašalo koncem leta 1907 43.817'15 K.

Sodr. Pagnini je podal obširno poročilo o delovanju skupin na Primorskem ter naslikal žalostne razmere v katerih se nahajajo tukaj delavci slov. hrvatske in ital. narodnosti. Za te primorske pokrajine, je naglašal sodr. Pagnini, se bo mogla zavzeti zveza in državni poslanci s vso silo. — Zlasti se bomo mogli boriti za pridobitev zavarovanja za starost in onemoglost ter preskrbo za vdove in sirote. Govor sodr. Pagninija je napravil na navzoče globok utis ter je žel burno odobravanje. Iz poročila, ki ga je podal v češkem jeziku sodr. Kalampuš o razmerah na Moravskem, posnamemo, da se tamošnje razmere ne razlikujejo prav nič od onih na Primorskem in drugih krajev. Tudi on je podpiral izvajanja o potrebah sodr. Pagninija. Sodr. Schwerzel je prevlel govor sodr. Kalampuša na nemški jezik.

Dne 8. junija je pozdravil zbor sodr. Polzer v imenu soc. dem. deželne stranke nižje Avstrijske.

Zbor je sklenil darovati 100 K za žrtve v Ottakringu.

Na to je poročal sodr. Forstner o organizaciji in sodr. Hruška o taktiki.

Obširnejše poročilo in predloge teh poročil priobčimo prihodnjic.

Društvene stvari.

I. podružnica železničarske organizacije ima svoj občni zbor v soboto dne 13. t. m. ob 8. uri zvečer. Dnevni red: 1.) Volitve novega odbora; 2.) Raznoterosti. Železničarji so naprošeni, da se vdeležijo tega občnega zbora v velikem številu.

I. podružnica Ljudskega odra v Škorklji ima svoj ustanovni shod v nedeljo dne 14. junija t. l. v društvenih prostorih ul. Commerciale št. 516. Po ustanovnem shodu je predavanje sodr. Regenta popoldne pa veselica na društvenem vrtu.

Organizacija kotlarjev naznanja svojim članom, da z dnem 1. junija je stopila v zvezo s centralo kovinarjev. Radi tega prosi vse člane, da pridejo v kratkem vsi po nove izkaznice.

Zveza delavstva kemičnih industrij za Avstrijo. Podružnica v Trstu. Delavci in delavke uslužbeni v tovarnah, delavnicah papirja, barv, sode, mila, sveč, riža, olja, petroleja, linoleum, plina, leda in v drugih tovarnah kemičnih industrij, so vabljeni v imenu organiziranih delavcev na važno zborovanje, ki bode v sredo dne 17. junija ob 8. uri zvečer v I. nadstropju delavskega doma, na katerem se bo razpravljalo o zelo važnih stvareh.

Tovariši in tovarišice!

Hitro in energično moramo zahtevati zboljšanje naših gmotnih in duševnih razmer, zdi se nam tedaj odveč vsako posebno siljenje k shodu.

Z edinim orožjem, t. j. z organizacijo, ki je v vaših rokah si edino le zamorete zboljšati življenje.

Tržaške delavske zadrug.

IV društveno leto.
1907-1908.

2230 članov.

Skladišča

I. ul. dell' Istria št. 10. II. ul. Belvedere št. 34.
III. ul. del Salice št. 4. IV. ul. Acquedoto št. 67.

Pregled razprodaje:

Zadružna doba 1906-1907	1907-1908
Kron	Kron
Julija 12521.05	21065.09
Avgusta 11996.74	21283.22
Septembra 14183.43	22637.38
Oktobra 15557.59	25635.84
Novembra 16364.22	27497.52
Decembra 18991.80	30430.04
Januarja 17665.92	32121.53
Februarja 16795.39	36710.15
Marca 20520.31	38083.29
Aprila 18454.44	40070.61
Maja 17980.88	34589.83
	181031'77
	330124'50

Podpore vdovam in bolnim članom, se je dalo v mesecih septembra, oktobra, novembra, decembra, januarja, februarja, marca, aprila in maja za 1375.03 kron blaga.

Vodstvo.

Trubar in Trubarjeve slavnosti

predaval I. CANKAR

v Ljudskem odru v Trstu, dne 21. maja 1908.

(Dalje).

Trubar piše dalje: «Lansko poletje (l. 1561.) se je prikazala v Gornjem gradu na južnem Štajerskem, štiri milje od Ljubljane, neka mlada nečistnica. Ta ima roke na hrbtu sklenjene, pobeša glavo in obraz ter vsakemu in vsem pripoveduje, da Devica Marija ne mara več stanovati v cerkvi na Gori pri Gorici in Solkanu (katero cerkev so šele pred dvajsetimi leti začeli zidati na ukaz neke copernice, ki je menda že kot devica troje otrok zapečkala), in zato da ne mara, ker pograbiijo farji najlepše plašče, obleke in najlepše pajcolane darovane Devici Mariji ter jih dajo potem svojim kuharicam. Nadalje, da požgo darovani vosek in darovane sveče pri kvartanju, popivanju, preklinjanju in psovanju; ti pijanci da pokradejo tudi denar Marijin ter ga zapravijo brez potrebe. Zato hoče imeti drugo cerkev, namreč pri Gornjem Gradu.

Na tako njeno besedovanje in pa ker so ljudje na kraju, ki ga je pokazala, videli ponoči veliko število svetlih luči (..... ki jih je bila sama nastavila in prižgala) so ti nalagani in nespametni kmetje na taistem griču postavili leseno kapelo ter poklicali čredo farjev, da so tam na oltarnem kamnu mašo brali.

Farji so radi tja prišli ter se ukvarjali o tej novi cerkvi, zakaj taka nova božja pota jim nesejo — kakor sami pravijo — pošten denar za mašo in dobro meso za kuhinjo.

Na to novo kapelo so pa napisali: «Tega svetega kraja niso ljudje odkrili, temveč izbran, pokazan in razsvetljen je bil od najboljšega in najvišjega Boga na čudežen način po ognju, luči in plamenom ognja; zato je imenovan ta kraj po našem odrešeniku Jezusu Kristusu in njegovi materi Devici Mariji.

Kratko rečeno: tista malopridna, nečedna babnica s svojimi Barlovimi farji je s svojim lažnjivim kvasanjem toliko napravila, da je na praznik Marijinega Vnebovzetja avgusta meseca 1561 prišlo k tisti kapeli več tisoč slovenskih kmetov in kmetic. Seboj so pripeljali veliko in dobro živino, obleke, denar, vosek, sveče, sir, volno, previde in drugih reči, ki so jih darovali Devici Mariji za njeno novo hišo.

In to ubogo nespametno ljudstvo so razdelili tam v petero velikih gruč in vsaki gruči je pridigal hkratu po en far. En far se je bil nad kmeti strašno razkačil in jih je zmerjal z bestijami, ker si niso bili čevljev sezuli, kajti, je rekel, da stoji na posvečenem prostoru, Marija Devica da je hodila tam itd.

O takih in enakih babjevernih in norih bogoslužjih bi lahko napisal celo knjigo. Kaj takega bi bili stari, pobožni in učeni škofje ne dovolili, temveč kratkoma tako babjeverstvo in krivoverstvo prokleli ter odpravili.

Vse kakor danes!..... Kaj se je pač spremenilo v teh tristoletih?

Kaj ni ravno te dni romala velika množica ljudi iz slovenskih krajev v Lurd? Kaj ni vražje in praznovrstvo še tako razširjeno po naši domovini, da ravno na tem babjeverstvu sloni največja slovenska politična stranka?

Kar je veljalo pred tristo leti, velja tudi danes; edini resni sovražnik srednjeveške teme, ki še dan-današnji kakor mora leži nad našo slovensko domovino, je izobrazba, je knjiga. To je spoznal Trubar takoj ob začetku svojega boja. Kako velikanskega dela se je lotil Trubar s pisanjem prve slovenske knjige, je lahko razumeti. Književnega slovenskega jezika takrat sploh ni bilo. V nekem pismu britko toži Trubar, za koliko pojmov in stvari da ne ve slovenske besede. Naravno! Pred njim so se brigali katoliški duhovniki za vse drugo nego za izobrazbo ljudstva. Ko je škof Hren s pomočjo države pokončal vse kar je lepega in zdravega rodila reformacija, so duhovniki gmeli proti šolam, čes, da bi ljudje brezverske knjige brali, če bi se brati naučili. Ta strah je razumljiv; ljudje bi brali, drugih knjig pa takrat sploh ni bilo nego takoiimenovane krivoverske.

Žalski župnik je še leta 1750, torej ravno dvesto let po rojstvu prve slovenske knjige, rotil duhovnike, da naj se ne brigajo za pisanje in branje, temveč da naj uče mladino zgolj krščanski nauk, kajti, pravi, luteranov bi sploh ne bilo če bi se ljudje brati in pisati ne učili.

Leta 1582 je izdal Trubar ves Novi testament svetega pisma in tam piše v predgovoru: «Vsem je znano, da pred štiridesetimi leti (1550 prva knjiga) ni bilo nobenega pisma še manj pa knjige v našem slovenskem jeziku; zakaj mislili so, da sta slovenski in ogrski jezik tako groba in barbarska, da se jih ne more ne pisati ne brati». Nato pripoveduje kako imenitno, da se je razvila protestantska literatura v slovenskem jeziku ter pravi: «Teh knjig ne bero samo v mestih, kjer imajo šole, temveč bero jih tudi z velikim poželenjem in veseljem po vaseh kmetje in njihov otroci kljub papeževi prepovedi..... iz knjige se toliko nauče, da znajo svoje nauke tudi sami proti papistom zagovarjati in braniti».

Seveda je bilo treba veliko truda, navdušenosti in naravnost nadčloveške nesebičnosti, da je to mlado drevo slovenske kulture obrodilo sad. Trubar sam je časih, posebno od začetka, obupaval. Vse je ležalo večji del na njegovih ramah; na svoje sodelovalce se v mnogih slučajih ni mogel zanašati, nekateri so mu naravnost ovire delali. Tako n. pr. ljubljanski protestant Klombner, ki ga je naravnost obrekoval in črnil pri baronu Ungnadu, zaščitniku in podporniku slovenske knjige. Trubar je pisal nekoč svojemu hrvaškemu sodelavcu Stefanu Konzulu, da ne hrvaške, ne cirilske, ne slovenske knjige ne gredo kakor bi bilo treba ter da bodo iz njih škerniceljne delali in ribe vanje zavijali. To se je pozneje seveda spremenilo in knjige so se čudovito hitro razširjale po vsem Slovenskem.

Protireformatorji s škofom Hrenom na čelu so rabili dolgo časa in obilo truda, da so do korenine uničili delo Trubarja in njegovih sobojnikov.

Trubarjevo življenje je bilo neprestanega dela in boja. Rojen na Rašici na Dolenjskem 8. junija 1508. Kot 13 leten učence pride na Reko, (1521) od tam v Solnograd in na Dunaj. Kruh si je služil s petjem. Tam se seznanil s Petrom Bononom, poznejšim škofom tržaškim, h kateremu v prišel v Trst leta 1527. Sprejel ga je kot dobrega pevca, posvetil ga je za duhovnika ter mu dal l. 1530

kaplanijo v Celju. Pozneje je prišel v Laški trg in od tam v Loko pri Radečah na Dolenjskem.

Med tem je začelo posezati reformacijsko gibanje tudi v slovenske pokrajine. Posebno v Trstu in v Ljubljani so se začeli zbirati in oglašati prvi protestantje.

Že leta 1530, ko je bil Trubar v Celju, je deželni glavar kranjski, Iv. Kocijanar, izdal razglas proti protestantom. Leto nato je prišel Trubar v Ljubljano kot slaven pridigar proti izprijenosti v cerkvi in proti celibatu, dokler mu ni škof Kristof Ravbar prepovedal pridige v stolni cerkvi. Kranjski stanovni so mu nato dali špitalsko cerkev na razpolago. Tam je pridigal do l. 1540. Njegovi nauki so imeli tak vpliv, da je boljši del duhovščine začel prestopati na stran reformacije.

Leta 1540 je pa bil Trubar na kraljevo povelje izgnan iz Ljubljane; dve leti pozneje pa ga je škof Kocijanar spet poklical iz Loke v Ljubljano. Leta 1544 pa je postal ljubljanski škof Urban Taksov, prijatelj Ignac Lojola, ustanovitelja jezuitskega reda; vendar sta tam pridigala Trubar in protestant Paul Wiener, ki se je bil že oženil. Ampak ko so se začeli ženiti tudi drugi duhovniki in ko je škof — ki ga skoro nikoli ni bilo v Ljubljani — zvedel da obhaja Trubar v obojni podobi (vino in kruh) očitni znak luteranstva — je izdal leta 1547 ukaz, da naj primijo in zapro vse glavne protestante; tudi Trubar je bil med temi. Nekateri so res zaprli, Trubar pa je bil na svoji fari Št. Jernej na Dolenjskem (takrat je bilo redko, da je župnik pogledal na svojo farno) in je od tam skrivaj odšel v Trst. Tukaj je v mestu in okolici slovensko pridigal. V Ljubljani so preiskali njegovo hišo in vse knjige sežgali.

Leta 1548 se je vsled prošnje kranjskih deželnih stanov vrnil v Ljubljano. Mesta so bila kmalu po večini protestantska, začelo pa se je že gibati ljudstvo po deželi — in takrat je postalo gibanje res splošno in narodno.

Kralj Ferdinand je začel ob tistem času preganjati voditelje protestantov. Trubar je moral bežati na Nemško kjer je dobil službo pridigarja v Rotenburgu. Nekaj predikantov je pač še ostalo v domovini, toda vodilnega duha ni bilo. — In sedaj se je zgodilo največje in najpomembnejše delo slovenske reformacije, eno izmed največjih del sploh v zgodovini slovenskega naroda. Trubar ni mogel govoriti svojemu ljudstvu zato je pisal — pisal mu je v tistem zaničevanem jeziku zaničevanega ljudstva o katerem se je sploh sodilo, da ni za pismeno rabo.

Leta 1550 je bil ta naš jezik povzdignjen med književne jezike, izšla je prva slovenska knjiga; izšla je daleč v tujini, v nemški Tibingi; pisana je z nemškimi črkami, podpisan pa ni ne pisatelj ne tiskar. Trubar se je imenoval na nji «Philopatridus Illyrikus (ilirski domoljub) tiskar pa Jernej Škrjanc s Sedmograškega.

Trubar se je bil med tem oženil; leta 1552 se je preselil v Kempten. Započeto delo je nadaljeval s vso svojo energijo. Nič ni pomagalo, da je škof Taksov sam šel pridigovat po kranjskih mestih. Ves boljši del duhovščine je prestopil k protestantizmu. Tej se je polagoma pridružilo tudi plemstvo, ki se je še dobro spominjalo zadnjih kmečkih puntov in je torej vsako večje ljudsko gibanje gledalo z nezaupljivimi očmi, posebno še zato, ker so kmetje ob zadnjem puntu l. 1525 poleg drugega zahtevali tudi, da naj se odpravi davek na odpustke in nova desetina, ter da naj občine svobodno volijo svoje župnike.

Ko je kranjsko plemstvo istega leta poslalo svoje zastopnike v Augsburg na državni zbor, se je še pritoževalo «da so v deželi velike zmešnjave, ki so jih največ zakrivila predikantje, ker da govore na prižnicah napačne stvari katere bolj zavajajo k puntu, nemiru in brezverju, nego k edinosti.....» Iz te pritožbe se vidi jasno, da je versko in socialno gibanje v šestnajstem stoletju v tesni zvezi med seboj, ker je oboje izraslo iz istih nadvse žalostnih ekonomičnih, političnih in etičnih razmer, iz bede, nezadovoljnosti in nevednosti ljudstva ter iz skrajne izprijenosti vladajočih stanov.

(Konec prih.)

Delavci! Sodrugi! Somišljeniki!

Naročajte „Delavski List“ in širite

Iz stranke.

Krajevna organizacija jugoslov. soc. dem. stranke v Dobravljah je imela v pondeljek dne 8. junija svojo prvo sejo zaupnikov. Navzočih je bilo 15 starih zaupnikov in 5 novih je pristopilo. Sklenilo se je plačevati razun mesečnih 10 vin. strankinega davka tudi posebno mesečno svoto za krajevne domače potrebe in v svrhu razširjanja socialističnega časopisja. Izvolilo se je 7 članov v odbor krajne organizacije in dva zastopnika v glavni odbor okrajne organizacije v Gorici.

Deželno konferenco jugoslov. soc. dem. stranke v Istri sklicuje podpisani na nedeljo dne 21. junija t. l. v prostorih Arco Romano v Pulju, s sledečim dnevnim redom: 1.) Poročilo. 2.) Prihodnje delnozborske volitve v Istri in naša stranka. 3.) Organizacija in taktika. 4.) Raznoterosti. Sodrugi in organizacije, ki mislijo udeležiti se te konference prosimo, da nam to naznanijo v najkrajšem času. Konferenca je zelo važna.

Vsa pisma in naznanila naj se blagovoli poslati na naslov Jos. Petejan, Pulj Arco Romano.

Politični odbor

deželne organizacije jugoslov. soc. dem. stranke v Istri.

Izdajatelj in odgovorni urednik VINKO KERMOLJ.
Tiska. TISKARNA MODERNA M. Susmel & Comp.
ulica della Zonta 8.

ANTON CECH

TRST - Ulica Fonderia št. 12.

Zaloga najboljših dalmatinskih in istrskih vin

Marsale, Vermuth, i. t. d.

Fran Cantoni

Trst

ul. Barriera vecchia št. 23

Velika zbirka
manufakturnega
tkanega blaga in
drugih potrebščin.

CENE ZMERNE

Gostilna „Alla Lealtà“

ANTON SAITZ

ulica delle Acque

Vina najfinejša, domača kuhinja

Družinske zabave.

Mesesnel Antonio

priporoča svojo

GOSTILNO

— za —
rojansko cerkvijo.

VINA IZVRSTNA.

Mrzla in gorka jedila vedno na zaspilago.

Postrežba točna.

Cene zmerne.

Skladišče

ameriških mrežic in aparatov
za električno in plinovo luč

E. WÖFLER - TRST

ulica delle Acque št. 20.

= Edina tovarna pohištva v Trstu =

ul. della Tesa št. 46.

ALEXANDER LEVI MINZI

Zaloga. Piazza Rosario št. 1.

Cene zmerne.

Urad:

ulica VINCENZO
BELLINI št. 13

(blizu cerkve Sv. Antona
novoga)

Telefon št. 1402-1403

Novo pogrebno društvo

Na razpolago ima nove in bogate pogrebne vozove.

VELIKA ZBIRKA SVEČ

Prodaja na drobno in debelo.

Vsako pogrebno naročilo izvrši točno. Cene zmerne.

VODSTO.

FRATELLI PAGANI

TRST. Ulica Acquedotto št. 6.

Velika zbirka igrač, okraskov, parfumarij, mila, ovratnikov, zapestnikov,

kravat, i. t. d.